

CONVENI 189 DE LA OIT: PROTECCIÓ I DEFENSA DELS DRETS DE LES TREBALLADORES DE LA LLAR I DEL SECTOR DE LES CURES

Imatge I. Concentració de treballadores de la llar a Madrid¹.

Independentment de ser un dels països europeus amb un major percentatge de persones que treballen en els àmbits domèstics i de les cures, no va ser fins el passat 2022 quan Espanya va ratificar el Conveni 189 de la OIT sobre el treball decent per a les

treballadores i els treballadors domèstics². Aquest fet, considerat una qüestió de justícia social i d'importància econòmica, ha implicat un avanç en la millora de la protecció dels drets d'aquestes treballadores; en la defensa de la igualtat de gènere en el món laboral i en la dignificació de les tasques relacionades amb la llar. A més, com mostra la Unió Sindical Obrera, suposa una 'aposta per la regularització de l'economia submergida'³.

La ratificació d'aquest conveni suposa un progrés en la valorització d'aquestes tasques que acostumen a ser desqualificades i invisibilitzades. Per aquesta raó i assumint l'impacte positiu de la corroboració d'aquest acord internacional, aquest breu article vol introduir algunes pinzellades sobre la situació actual d'aquestes treballadores, el propi conveni i les seves implicacions socials a Espanya.

¹ Imatge obtinguda de: De Luca, C. (Data desconeguda). Concentració de treballadores de la llar a Madrid. *Europa Press*. A L. Delle Femmine (2022). "La justicia Europea concluye que el régimen laboral de las empleadas del hogar en España es discriminatorio". *El País*. [Consulta: 23 de gener de 2024]. Disponible a: <https://elpais.com/economia/2022-02-24/la-justicia-europea-concluye-que-el-regimen-laboral-de-las-empleadas-del-hogar-en-espana-es-discriminatorio.html>

² Ayala del Pino, C. (2022). "La reciente ratificación del Convenio 189 de la OIT por España". *Revista de Derecho YACHAQ*, No. 14, p. 293-209 (p. 293)

³ Unió Sindical Obrera. (2022). *Convenio 189 de la OIT: España lo ratifica por fin*. [Consulta: 22 de gener de 2024]. Disponible a: <https://www.uso.es/convenio-189-de-la-oit-espana-lo-ratifica-por-fin/#:~:text=El%20Convenio%20189%20es%20un, trabajo%20de%20empleo%20de%20hogar>.

1. El Conveni 189 de la OIT

El passat 2011, la Organització Internacional del Treball (coneguda per les seves sigles com OIT), va aprovar el Conveni 189 en el marc de la 100a reunió de la Conferència Internacional de la OIT. Aquest acord internacional busca la millora de les condicions laborals dels treballadors del sector domèstic i de les cures. Representa, d'acord amb les paraules de Martin Oelz, 'la culminació d'un moviment mundial que advoca per la millora de la protecció dels drets dels treballadors domèstics'⁴. Això va suposar un abans i un després en la defensa dels drets humans en tots els àmbits professionals i actua com a base per l'establiment d'una acció normativa laboral a nivell mundial. A més, va ser el primer compendi de normes internacionals destinades a aquest grup específic de treballadores, fet que va implicar la visibilització, valorització i respecte per les tasques d'aquest col·lectiu⁵.

En primer lloc, en aquest conveni es defineix la feina domèstica com 'el treball realitzat en una o més llars o per a aquestes, en el marc d'una relació de treball i com a ocupació professional. Encara que els treballadors domèstics solen encarregar-se de netejar i cuinar; de la cura dels infants, de les persones en edats avançades i persones amb discapacitats, així com de les tasques de

jardineria, conducció de vehicles, vigilància de domicilis, entre altres. ... Donada la heterogeneïtat de les tasques que realitzen, s'ha determinat que la característica definitiva d'aquesta feina és el lloc de treball, és a dir, la llar'⁶.

El fet de què aquestes feines s'emmarquin en l'àmbit de la llar, implica que hi hagi una major "flexibilitat" en l'establiment de les mesures laborals i de les prestacions econòmiques d'aquestes treballadores i treballadors. Això també dificulta que es puguin garantir els drets humans d'aquelles persones l'entorn laboral de les quals es trobi a la "llar".

Conseqüentment, aquest tractat promou una regularització estatal que garanteixi als treballadors i treballadores dels sectors relacionats amb les cures i l'àmbit domèstic 'unes condicions mínimes de treball i de seguretat social equiparables a les dels altres treballadors, així com l'establiment d'un sistema de protecció judicial i de tutela administrativa'⁷.

2. L'ocupació domèstica a Espanya

Generalment, les referències a l'ocupació domèstica i a les seves condicions laborals s'associen a feines precàries, infravalorades, mancades de protecció sociolaboral, altament racialitzades i amb una remuneració

⁴ Grau Pineda, C. (2019). "El trabajo doméstico y de cuidados: la incidencia del convenio 189 OIT sobre trabajo decente para las trabajadoras y los trabajadores domésticos". *Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social*, Vol. I, No. 116, pp. 57-70 (p. 58)

⁵ *Idem*

⁶ Organización Internacional del Trabajo. (2011). *Hacer del trabajo doméstico un trabajo decente. Avances y perspectivas una década después de la adopción del Convenio sobre las trabajadoras y los trabajadores domésticos, 2011 (núm. 189)*. Oficina Internacional del Trabajo, pp. 1-12, (p. 1)

⁷ *Idem*

econòmica – malgrat la seva rellevància dins del finançament estatal – molt inferior al mínim establert⁸. Tanmateix, aquest àmbit ocupacional és imprescindible pel funcionament econòmic – col·labora al creixement de la riquesa del país i al Producte Interior Brut – i social, doncs allibera a moltes persones de les tasques relacionades amb la llar i implica una ajuda essencial que fomenta el benestar d'aquells ciutadans que requereixen més atenció com els malalts o els nens⁹. En gran mesura, aquestes treballadores han possibilitat alguns dels progressos que s'estan vivint durant el segle XXI, com la incorporació de les dones al mercat laboral, alliberant-les així del rol tradicional que la societat els havia atorgat.

En el context actual de canvis socials i demogràfics, la feina d'aquest col·lectiu és més necessària que mai. No obstant, sempre ha estat com un àmbit professional desprotegit per la normativa laboral vigent. Les feines relacionades amb l'àmbit domèstic estan regides per una gran temporalitat i segregació derivades, majoritàriament, dels estereotips de gènere i racials que tenen associats. A més, com mostra la Cristina Ayala del Pino, 'tradicionalment s'ha considerat [la ocupació domèstica com] una feina informal, que no crea riquesa, sinó que és un mitjà per garantir que les necessitats familiars estiguin satisfetes'¹⁰.

D'altra banda, com il·lustren les dades procedents del Ministeri d'Igualtat del Govern d'Espanya, en aquest país hi ha unes 580.500 persones la principal font d'ingressos de les quals prové d'aquest sector (pràcticament un 4% del total del sector actiu d'Espanya), de les quals, el 86,4% (501.800) són dones¹¹. Aquestes dades converteixen Espanya en l'estat que, a nivell europeu, compta amb un major numero de persones l'ocupació de les quals es troba a la llar. Dins del conjunt de la Unió Europea, el 28,6% de les treballadores de la llar són d'aquest país mediterrani¹². Nogensmenys, Malgrat aquest alt nombre de treballadores, només el 69,34% (402.535 persones) estan donades d'alta a la Seguretat Social. Això, doncs, comporta que el 30,65% (177.965 persones) estan treballant de manera irregular – economia submergida – i estan desprotegides a nivell legal i mancades dels seus corresponents drets laborals. Aquesta situació de precarietat, a més, s'accentua quan s'estudia la procedència d'aquestes treballadores. A Espanya, un 55,05% de les persones que treballen en els àmbits de la llar són d'origen estranger, cosa que es tradueix en un total de 221.624 persones. D'aquest 55,05%, el 19,50% està format per persones de procedència europea però la gran majoria – el 80,50% – són originàries de països no pertanyents a la UE¹³. És en aquests casos quan s'exacerba el

⁸ Gimeno, B. (2020). "Empleado Doméstico: un trabajo ingente y necesario fuera del radar social y económico". Boletín de Igualdad en la Empresa, No. 59, pp. 1-27 (p. 4)

⁹ Ayala del Pino. *Op. Cit.*, p. 294

¹⁰ *Idem*

¹¹ Gimeno, *Op. Cit.*, p. 8

¹² Grau Pineda. *Op. Cit.*, p. 60

¹³ Gimeno, *Op. Cit.*, p. 9

nombre de persones que es troben en situacions d'irregularitat, ja que moltes d'elles no disposen de l'autorització per treballar de manera legal. Es podria dir que aquest tipus de feines "submergides" suposen una Font d'ingressos per moltes persones que venen a la recerca d'una vida millor.

3. Implicacions de la ratificació del Conveni 189 de la OIT

Davant aquesta situació, la ratificació del Conveni 189 de la OIT per part de l'estat espanyol va implicar un canvi substancial en les condicions de treball d'un ampli sector dedicat a aquests tipus de tasques. Aquest acord internacional, *de jure*, entrarà en vigor a Espanya el proper 29 de febrer de 2024 i comportarà una evolució positiva de la protecció social i una millora de les condicions laborals de les persones que realitzen serveis a la llar. Aquesta nova normativa vol dignificar aquestes tasques i reforçar els mecanismes legals que poden protegir les treballadores. Alhora, mitjançant la ratificació del conveni, es reivindica la igualtat de gènere¹⁴. Així doncs, la seva adopció suposa un primer pas per l'exercici efectiu de la igualtat de drets i de la protecció de les dones davant la llei amb les mateixes condicions que els homes i els treballadors i treballadores dels altres sectors laborals¹⁵. Aquest conveni també tracta de la defensa dels drets laborals com el suport davant de la desocupació, l'eliminació de la discriminació i la millora de les condicions de la Seguretat Social i de la cotització d'aquestes

treballadores creant un paral·lisme amb les condicions dels altres treballadors.

Aquest conveni també implica el reconeixement de la contribució significativa d'aquestes treballadores a l'economia mundial i en la cura de les persones. A més, promou la creació de diferents mesures de seguretat per protegir a les persones que formen part d'aquest sector. Entre aquestes, destaquen:

- El dret a sindicar-se com a eina per accedir a les reclamacions.
- La prohibició dels treballs forçats o infantils
- La prohibició de la discriminació per motius de gènere o origen.
- L'obtenció de condicions de treball equitatives i justes
- El dret a formar part d'organitzacions per a les negociacions col·lectives.
- Dret a la intimitat, especialment en els casos en què es tracti de treballadores internes i que resideixen en el lloc on realitzin la seva jornada laboral
- Tenir accés a la informació completa i detallada que s'explicita en el seu contracte laboral
- Establiment d'un règim de salari mínim i que no sigui discriminatori.
- Existència de protecció davant del sector privat
- Creació d'un portal de queixes i suggeriments.

¹⁴ *Ibidem*, p. 60

¹⁵ *Idem*

Finalment, és rellevant introduir que, des de la presentació de l’anunci – durant el passat 2022– de la ratificació d’aquest conveni, moltes entitats tant públic com privades o no governamentals han llançat campanyes per poder mostrar la importància d’aquest conveni i de la millora de les condicions laborals d’aquestes treballadores que hi queden compreses. Aquests tipus d’activitats de difusió permeten poder donar a conèixer a totes les treballadores els canvis en els seus drets, de tal manera que es pugui “desprecaritzar” – dins del possible – aquest sector i valorar i dignificar aquestes feines tan necessàries i a totes les persones que les desenvolupen.

4. Bibliografía

Ayala del Pino, C. (2022). "La reciente ratificación del Convenio 189 de la OIT por España". *Revista de Derecho YACHAQ*, No. 14, p. 293-209

De Luca, C. (Data desconeguda). Concentració de treballadores de la llar a Madrid. *Europa Press*. A L. Delle Femmine (2022). "La justicia Europea concluye que el régimen laboral de las empleadas del hogar en España es discriminatorio". *El País*. [Consulta: 23 de gener de 2024]. Disponible a: <https://elpais.com/economia/2022-02-24/la-justicia-europea-concluye-que-el-regimen-laboral-de-las-empleadas-del-hogar-en-espana-es-discriminatorio.html>

Gimeno, B. (2020). "Empleado Doméstico: un trabajo ingente y necesario fuera del radar social y económico". *Boletín de Igualdad en la Empresa*, No. 59, pp. 1-27

Grau Pineda, C. (2019). "El trabajo doméstico y de cuidados: la incidencia del convenio 189 OIT sobre trabajo decente para las trabajadoras y los trabajadores domésticos". *Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social*, Vol. I, No. 116, pp. 57-70

Organización Internacional del Trabajo. (2011). *Hacer del trabajo doméstico un trabajo decente. Avances y perspectivas una década después de la adopción del Convenio sobre las trabajadoras y los trabajadores domésticos, 2011 (núm. 189)*. Oficina Internacional del Trabajo, pp. 1-12

Unión Sindical Obrera. (2022). *Convenio 189 de la OIT: España lo ratifica por fin*. [Consulta: 22 de gener de 2024]. Disponible a: <https://www.uso.es/convenio-189-de-la-oit-espana-lo-ratifica-por-fin/#:~:text=El%20Convenio%20189%20es%20un, trabajo%20de%20empleo%20de%20hogar>.

Maria Torradella Vila
Humanitats i Estudis Culturals
Universitat Internacional de Catalunya
(UIC Barcelona)

Publicat per:

Amb el suport de:

ANUE no fa necessàriament seves les opinions expressades pels seus col·laboradors.